ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՈՒՄՈՒՐԸ ՏԻՆԻՅԷ
ՎԷ ԻԼՄԻՅԷ ՎԷ ՓՕԼԻԹԻԳԻՅԷՅԷ ՏԱԻՐ ՂԱԶԷԹԱ ՏԸՐ

Աւետաբեր հէր սալը կիւնիւ նէշր օլունուր: Սէնէլիյի փէշին 1 ½ վէ ալթը այլըգը ¾ մէճիտիյէ, վէ նուսխասը 30 փարայա տըր: Ղազէթայա տէրճ իչիւն կէօնտէրիլէն թահրիրաթ վէ ապօնէ եազըլմագ իչիւն մէքթուպ վէ ագչէ Իսթանպօլտա Ամէրիգան խանընտա Մր. Կրին խըզմէթէ կէօնտէրիլմէլի տիր:

ՃԻԼՏ ԻԴ. ԻՍԹԱՆՊՕԼ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 21. 1880. Ն°. 38

ՄԷՎԱՏՏԸ ՄԻՒՆՏԷՐԻՃԷ

Հագիգաթ վասիթասիյլէ հիւրրիյէթ: — Եա Քիթապը մուգատտէս եախօտ տինսիզլիք: — Մալթա: — Ատէմ օլ: — Իսլահաթ: — Փօլիթիգա հավատիսի: — Մալիյէ վէ Թիճճարիյէ:

ՀԱԳԻԳԱԹ ՎԱՍԻԹԱՍԻՅԼԷ ՀՈՒՐՐԻՅԷԹ

3.

ԱՏԷՄԼԷՐԻ հուրր վէ ազատ էյլէմէք իչիւն Քրիստոսուն իթթիխազ էյլէտիյի վասիթա հագիգաթ օլտուղու պունտան էվվէլքի պէնտիմիզտէ պէյան օլունտու: Շիմտի Քրիստոսուն ատէմլէրէ վէրմէք իսթէտիյի հուրրիյէթ նէ օլտուղունու թէտգիգ էտէլիմ:

1. Քրիստոս ատէմլէրի սիյասէթճէ էսարէթինտէն ազատ վէ հուրր էյլէմէք իսթէր:

Քրիստոսուն ինճիլի տօղրուտան տօղրույա հուրրիյէթի սիյասիյէ մէսէլէլէրի իլէ իշթիղալ էթմէզ, վէ Քրիստոս ինճիլին թալիմաթընը գապուլ էտէնլէրէ հուրրիյէթի սիյասիյէ իխսա էտէճէյինի տօղրուտան տօղրույա վաատ էթմէզ: Հալ պու քի Քրիստոսուն ինճիլի լայըգըյլէ նէշր իտիլտիյի հէր եէրտէ հուրրիյէթի սիյասիյէ հուսուլի իչիւն պէօյլէ պիր վասիթա վէ գուվվէթ տիր: Ինճիլտէ պէյան օլունան հագիգաթ հէրնէ գատար թէատտիյաթ քըսմըլէն մուխալիֆ օլսա, սէրպէսթճէ վազ վէ նէշր իլէ գապուլ օլունտուղու հէր եէրտէ հէր նէվ հիւքիւմէթի զալիմանէյի եավաշ եավաշ տէպտիլ իտէր: Վագա Քրիսթիյանլըգ նամընա օլարագ պաշգալարը զուլմ ու թէատտի էտէն քիմսէլէր պուլունմուշլար տըր, լաքին պու մըսիլլիւ քիմսէլէր Քրիսթիյանլըգ սէպէպինտէն տէյիլ, անճագ գապուլ վէ իգրար էթտիքլէրի տինին ահքեամընա մուղայիր հարէքէթ էտէ պուլունտուգլարը իչիւն զուլմ վէ մութէատտի օլուրլար: Քրիսթիյանլար Քրիսթիյանլըղըն թալիմաթը էսասիյէսինի փայիմալ էթմէքսիզին քէնտի գօնշու վէ րէֆիգլէրինէ զուլմ վէ զարար էտէմէզլէր: Քրիստոս հէր սինֆտան վէ հէր հալտէն օլան ատէմլէրին գարտաշ օլտուգլարընը, վէ Ալլահ ճիւմլէ ատէմլէրէ քէնտի էվլատը նազարը իլէ պագտըղընը թալիմ էթտի: Պու թալիմաթը պիլէն վէ սըտգ իլէ գապուլ էտէնլէր քէնտի գարտաշլարը վէ Ալլահըն սէվկիլիւ էվլատը օլան ատէմլէրէ զուլմ ու թէատտի էտէմէզլէր: Քէզալիք Քրիստոս քէնտիսի տիւնեայա զէնկինլէր վէ ֆագիրլէր, ալիմլէր վէ ճահիլլէր, խավաս վէ ավամը նաս, փատիշահլար վէ գուլլարըն թէպաասը իչիւն էօլմէյէ վէ էլէմ չէքմէյէ կէլտիյինի պէյան էթտի: Քրիստոսուն պու պէյանաթընը էյի անլամըշ վէ գապուլ էթմիշ օլանլար Քրիստոսուն քէնտի էօմրիւնիւ օնլարըն ուղրունա ֆէտա էտէճէք տէրէճէտէ սէվտիյի ատէմլէրէ զուլմ վէ թէատտի էտէմէզլէր: Ցիսուս պիլճիւմլէ ատէմլէրին Ալլահըն նազարընտա մուսավի օլտուգլարընը աշիքեար էթտի, վէ ինսանլար նազարընտա էհէմմիյէթլի կէօրիւլէն ֆարգլար պու մուսավաթ գուվվէթինէ էհէմմիյէթլէրինի զայի էտէրլէր: Քրիստոսուն թալիմ էթտիյի պու հագիգաթլար էտնա մէրթէպէտէն օլանլարը էօյլէ թէրֆի էտէրլէր վէ ալի մէրթէպէտէն օլանլարը էօյլէ մութէվազի գըլարլար քի պու հագիգաթլարըն վազ ու գապուլ օլունտուգլարը հէր եէրտէ արթըգ զուլմ ու թէատտիյէ մահալ գալմազ: Քրիսթիյանլըղը հալա գապուլ էթմէմիշ օլան պագը միլլէթլէրտէ ատէմլէրին էսիրլէրի հագգընտա իճրա էթտիքլէրի էնվաի թէատտիյաթ վէ տէհշէթլի վահշիյէթլէր չօգլարըն մալումու տուր: Քէզալիք Քրիսթիյանլըղըն զուհուրընտան էվվէլ Ռոմա իմփէրաթօրլուղու թահթը իտարէսինտէ պուլունան մէմլէքէթլէրտէ իճրա օլունան մէզալիմ ու վահշիյէթ չօգլարըն մալումու տուր, վէ Քրիսթիյանլըղըն ինթիշարը իլէ օլ մէզալիմին թախֆիֆ օլունտուղունու վէ վահշիյաթըն մէյտանտան գալգտըղընը սայքի հէր քէս պիլիր: Վէ սահիհ տիր քի տահի Մէսիհինին թալիմաթը սէրպէսթճէ վազ վէ նէշր իլէ գապուլ օլունան հէր եէրտէ էհալի պալա տէրէճէ հուրրիյէթի սիյասիյէյէ մինայիլ վէ մուսթահիգ օլտուգտան մաադա թէտրիճէն օլ հուրրիյէթէ պիլ ֆիիլ նաիլ օլուր:

2. Քրիստոս ատէմլէրի ֆիքրճէ էսարէթինտէն հուրր վէ ազատ էյլէմէք իսթէր:

Էսարէթ ատէմլէրին իսթիտատ ու գապիլիյէթլէրինի էզէր, վէ էն ֆէնա էսարէթ ատէմլէրին էն էյի գապիլիյէթլէրինի էզէն էսարէթ տիր: Պինաէն ալէյհ էն զիյատէ զարար վէ զուլմ քիմսէ ինսանլարըն պայագլարընտան զիյատէ ֆիքիրլէրինի զինճիրպէնտ էթմէք իսթէյէն քիմսէ տիր: Ատէմլէրի քէնտի իսթէտիյի կիպի տիւշիւնմէյէ իճպար էտէն քիմսէ օնլարը քէնտի քէյֆինէ կէօրէ իշլէթէն քիմսէտէն զիյատէ ագըր պիր եիւք ալթընա գօր: Քրիստոսուն ինճիլի սատըգանէ վէ խալիսանէ վազ օլունտուգտա ինսանլարըն ֆիքրինի էսիր էտէն զինճիրլէրի գըրըպ աթար, վէ ինսանլարա քէնտի էֆքեար ու մուլահազալարը իչիւն ատէմէ տէյիլ, անճագ Ալլահա մէսուլ օլտուգլարընը պէյան էթմէքլէ օնլարը ֆիքրճէ էսարէթտէն խալաս էտէր:

3. Քրիստոս ինսանլարը ախլագճա էսարէթինտէն ազատ վէ հուրր էյլէմէք իսթէր:

Քէօթիւ պիր խույուն զարարընը կէօրիւպ օլ խույտան ազատ օլմագ իսթէյէն, լաքին էօթէտէն պէրու ալըշտըղը իչիւն օլ խույու թէրք էտէմէյէն քիմսէ ֆիլհագիգա էսիր տիր: Խօտպինլիք, հասէտ եախօտ շէհվէթը նէֆսանիյէյէ քէնտի ֆիքրինի օնլարըն ֆէնա թէսիրինտէն գուրթարամայաճագ տէրէճէտէ մութթէլա օլան ատէմ պիր էսարէթի րէզիլէ վէ մուսթէքրէհէ պուլունուր: Էօյլէ պիր ատէմին ագլը օնուն հարէքէթի ալէյհինտէ շիքեայէթ էտէր վէ վիճտանը օնուն էֆալ ու ամալընը թագպիհ էտէր իսէ տէ, ինէ օլ ատէմ էսիր կիպի քէնտի ագրազընտան սիւրիւքլէնիպ հէլաքա կէօթիւրիւլիւր: Պու նէվ էսարէթ տօղրուսու էսարէթլէրին էն ֆէնասը տըր: Քէնտի ագրազը նէֆսանիյէսինէ գուլ օլան ատէմին էսարէթինտէն տահա զիյատէ աճընաճագ էսարէթ եօգ տուր: Հէր կիւն հասէթ եախօտ խօտպինլիք հիւքմիւ թահթընտա պուլունուպ հուզուր վէ րահաթընը զայի էթմիշ օլան ատէմտէն տահա զիյատէ սէֆիլ պիր քիմսէ եօգ տուր: Պիր էսիր միւսքիրաթա գուլ օլան ատէմտէն տահա զիյատէ էլէմ ու էզիյէթ չէքմէզ: Իմտի, Ցիսուս ատէմլէրի ախլագճա էսարէթին հէր նէվինտէն ազատ վէ հուրր էթմէյէ կէլտի: Ատէմլէրի քէնտի ագրազը նէֆսանիյէլէրինտէն գուրթարմագա, քէօթիւ մէյլլէրի օնլարըն գալպինտէն չէքիպ գօփարմագա վէ ատէմլէրի քէնտի շէհվէթը նէֆսանիյէլէրինտէն փագլէմէյէ կէլտի:

Էմվաթտան գըյամ էթմիշ օլուպ քէնտինէ կէլէնլէրի խէլաս էթմէյէ հազըր օլան պէօյլէ պիր Խէլասքեարըմըզ օլտուղու իչիւն ֆիլհագիգա սէվինմէլի իզ: Իմտի, օնուն էմվաթտան գըյամընը մէսէրրէթլէ զիքր էթտիյիմիզ հէր պիրիմիզ քէնտիմիզի Քրիստոսա թէսլիմ էթմիշ վէ օնուն վասիթասիյլէ քէնտի մուհլիք կիւնահլարըմըզտան խէլաս պուլմուշ օլուպ օլմատըղըմըզը էյիճէ թէտգիգ էթմէլի իզ: Քէնտիմիզ կիւնահտա էօլիւ գալտըգճա Քրիստոսուն էմվաթտան գըյամը զիքրի ճէմիլի իչիւն մէսրուր օլուպ չէնլիք էթմէք պիհուտէ տիր. Լաքին էյէր էմվաթտան գըյամ էթմիշ օլան Խէլասքեար վասիթասիյլէ եավաշ եավաշ քէնտի քէօթիւ մէյլլէրիմիզտէն գուրթուլմաղա չալըշըր իսէք, օլ վագթ զիյատէսիյլէ մէսրուր օլապիլիրիզ.

* * *

ԵԱ ՔԻԹԱՊԸ ՄՈՒԳԱՏՏԷՍ ԵԱԽՕՏ ՏԻՆՍԻԶԼԻՔ

23.

Ինսանըն տիւնեատա զույէթ գատիմ պիր զէմանտան պէրու մէվճուտ օլտուղունա տաիր իլմի թապագաթը արզտան կէթիրիլէն տէլիլլէր քիւրէի արզըն մուխթէլիֆ թապագալարընտա պուլունան քէմիքլէրտէն վէ ինսանըն իմթիմալ էթտիյի ալէթլէրտէն վէ ինսան էլի իլէ իշլէնմիշ սաիր շէյլէրտէն իպարէթ տիր: Ֆագաթ քիւրէի արզըն գատիմ օլան թապագալարընտա տէյիլ, անճագ եէնի թապագալարընտա վէ չարփալարըն վէ սօնկրատան զուհուր էթմիշ օլան հայվանլարըն էսէրլէրի իլէ գարըշըգ օլարագ ինսան քէմիքլէրի պուլունմուշ օլտուղու պիլինմիշ տիր, չէօյլէ քի Հօճ նամ մուէլլիֆին թէէլիֆքէրտէսի օլան իլմի իլահի քիթապընտա տէնիլտիյի իզրէ, «Քիթապը մուգատտէսին պէյանը մուճիպինճէ ինսանըն հայվանլարտան սօնկրա եարատըլմըշ օլտուղու իլմի թապագատէն իսպաթ օլունան հիչ պիր տէլիլ իլէ ճէրհ օլունմամըշ տըր:» Իմտի, քիւրէի արզըն պազը թապագալարընտա ինսան էսէրլէրի պուլունմասընտան մութլագա օլ էսէրլէրին զույէթ էսքի օլտուգլարը իսթինթաճ օլունմազ: Փրօֆ. Տէյնա քէնտի թէէլիֆքէրտէսի օլան իլմի թապագաթը արզ քիթապընտա Կուատալուփ ճէզիրէսինտէ եէր ալթընտան չըգարըլմըշ օլուպ Փարիս նէվատիրխանէսինէ վազ օլունմուշ վէ լաքին սօն վագըթլարըն ատէմի, եանի անճագ 200 սէնէլիք օլան պիր ինսան քէմիքլէրինի թասվիր էթմիշ տիր: Ինկիլթէրրանըն Տըվ նէհրի ալթընտա օն գատէմ տէրինլիքտէ Ինկիլթէրրատա 1272տէն 1307 սէնէսինէ գատար սալթանաթ սիւրմիւշ օլան պիրինճի Էտուարտ նամ գրալըն պիր սիքքէսի պուլունմուշ տուր: Իրլանտատա թօփրաղըն օն պիր գատէմ գալընլըգտա պիր գավ թապագասը ալթընտա թամամ օլարագ պիր ինսան քէմիքլէրի պուլունմուշ տուր: Ագաճ վէ սաիր նէպաթաթտան թէշէքքիւլ էթմիշ օլան պիր թապագայա գավ թապագասը թէսմիյէ օլունուր, վէ պու թապագանըն զույէթ ուզուն վագըթ միւրուրինտէ թէշէքքիւլ էյլէտիյի զաննը զայիփ տիր: Լաքին Լայէլ նամ մէշհուր Ինկիլիզ էհլի իլմի թապագաթը արզ չէօյլէ տէր. «Էվրօփատաքի գավ թապագալարըն գըսմը աղէմինին թէշէքքիւլի (օնլարտա պուլունան սիքքէլէրտէն վէ սիլահլարտան) աշիքեար օլտուղու իզրէ Ցուլիոս Կեսարըն եամանընտան տահա էյի տէյիլ տիր ։» Քէզալիք պիր ինսան քէմիքլէրինի հավի օլան Թապագա օլ ինսանըն վէֆաթընտան սօնրա Թէշէքքիւլ էթմէյէ պաշլամըշ օլտուղու մալում տէյիլ տիր, պէլքի օլ քէմիքլէրին սահիպի օլան ինսան օլ Թապագատա կէօմիւլմիւշ տիւր ։ Հէմ տէ պազը եէրլէրտէ Թաշլարտա ինսան քէմիքլէրի պուլունմասընտա աճապա էսքի վագըթլարտա եօլուճէրի գոյտուղու օյուգլու գալըպլէրտէ տէֆն էթմէք ատէթի օլմուշ օլապիլիր ։

Լայէլ ինսանըն տիւնեատա ղայէԹ չաքի վագըթտան պէրու մէվճուտ օլտուղու զանն ու էֆքեարընը իլթիզամ էթմէսիյլէ պէրապէր տէրին մաղարալարտա պուլունան ինսան քէմիքլէրի հագգընտա տէր քի օլ քէմիքլէր մաղարալարա մուխթէլիֆ եօլլար իլէ տիւշմիւշ օլապիլիրլէր։ Պէլքի եէրին եարըգլա չաթլամասը իլէ տիւշմիւշլէր, եախօտ պէլքի տիւշմէնլէրի օլ քէմիքլէրին սահիպլէրինին ճէսէտլէրինի եէրին էօյլէ չաթլագ վէ եարըգ օլան եէրլէրինտէն աշաղը աթմըշլար տըր ։ Լայէլ Սէճուլք նամ միւէլլիֆին քիթապընտան ալարագ իշթէ հայվանաթ քէմիքլէրի եըղընը պուլունմուշ վէ աղզը չիւվ վէ օթ իլէ էօրթիւլիւ օլան վէ չիմտի էթրաֆընտա տիվար չէքիլմիշ օլան պիր մաղարա վէքր էտէր։ Մէզգիւր միւէլլիֆին պէյանընճա 2,000 եախօտ 3,000 սէնէ էվվէլ օլ մաղարատա իքթիխալըն 500տէն 600 գատէմ գատար տէրինլիքտէ քէմիքլէր եըղըլմըշլար տըր ։ Պատէհու Լայէլ չէօյլէ տէր . «Պէօյլէ եէրին Թապիի պիր չաթլաղընտան եէր ալթընտա պուլունան տէրին պիր մաղարայա տօղրու իթթիֆագէն պիր եօլ աչըլըրտա քէմիքլէր վէ քէմիյէ միւշապիհ սաիր շէյլէր եա սուվարլանարագ օլ մաղարայա տիւշէրլէր, եախօտ սէլլէր քէմիքլէրի սիւրիւպ օլ մաղարալարա կէօթիւրիւրլէր ։»

Լայէլին պու զանն ու էֆքեարը սըհհա- [illegible] Թունիյա Թուլթուլմուշ, եախօտ գարատա իլք պահարտա հուսուլէ կէլէն չէտիտ սէլլէրի կէօրմիւշ օլանլար տաղլար վէ սէլլէր գուվվէթլէ քէմիքլէրին եէր ալթընտա պուլունուպ ինսանըն եաղլաշամատըղը տէրին մաղարալարա նասըլ սուհուլէթլէ կէօթիւրիւլէպիլիր օլտուղլարընը գօլայ աննայապիլիրլէր ։

Մաղարալարտա ինսան քէմիքլէրի հայվանաթ քէմիքլէրի իլէ գարըշըգ օլարագ տախի պուլունմուշլար տըր ։ Պու հայվան քէմիքլէրինտէն պազըլարը չիմտի նէվիլէրի նապէտիտ օլմուշ հայվանաթ, մէսէլա մաղարա այըսը վէ մաղարա գըրթլանը քէմիքլէրի տիրլէր իտի տէ, եինէ օլ քէմիքլէրին գըսմը աղձմի նէվիլէրի չիմտի մէվճուտ օլան հայվանաթ քէմիքլէրինտէն տիրլէր։ Նէվիլէրի չիմտի նապէտիտ վէ մահվ օլմուշ օլան հայվանաթա կէլինտիքտէ օլ հայվանաթըն նապէտիտ վէ մահվ օլտուղլարը Թարիխինի պիլմէյիզ։ Տէյնա պաշգա պիր միւէլլիֆին աթխալքի սէօզիւնիւ զիքր վէ Թաստիգ էտէր. «Պէօյլէ էսէրլէր պուլունմասընտան ինսանըն ղայէթ գատիմ զէմանտան պէրու մէվճուտ օլտուղու խուկմ էթմէմէլի օլունմազ, խուսուսա նէվիլէրի մահվ ու նապէտիտ օլմուշ օլսա, չիմտի քէմիքլէրի ինսան քէմիքլէրի իլէ գարըշըգ օլարագ պուլունան հայվանաթըն պիլմէ վաքթըմըզտա , եանի Քիթապը մուգատտէսին պէյանը իւզրէ ինսանըն խըլգաթընտան սօնրա մահվ ու նապէտիտ օլմուշ օլմալարը տահա զիյատէ իհթիմալլըտըր տիր ։» Մէսէլա, Պէօյիւք անք Թէսմիյէ օլունան գուշուն նէվի պիզիմ կիւնլէրիմիզտէ մահվ օլտու, զիրա օլ գուշ 1844 տէ հէնուզ մէվճուտ իտի։ Օն սէքիզ օգգա աղըրլըղընտա օլան Տօտօ Թէսմիյէ օլունան պիր նէվի գուշուն սօյու կէչէն ասրտա քէսիլտի։ Պէօյլէ միսալլար տահա չօգ տուրլար ։ Ամէրիգատա չիմտի պուլունան եապան սըղըրընըն աղ վագըթտան մահվ օլաճաղը իհթիմալտէն տիր, քէզալիք Աֆրիգա գըթասընըն փէյտէրիվէյ ազալըպ տուքէնմէքտէ օլտուղու զանն օլունուր ։

Իսվիչրա կէօլլէրինին գըղըլարընտա ալթաքի չամուրտան աշաղըտա գազըգլար պուլունմուշ տուր քի վագթիյլէ օրանըն էհալիսի քէնտի խանէլէրինի օլ գազըգլարըն իւսթիւնտէ ինշա էթմիշլէր իտի, լաքին պունլարըն ղայէթ էսքի վագըթլարտան գալմա էսէրլէր օլտուղունու զանն էթմէյէ հաճէթ եօգ տուր։ Կէչէն սարտա պիլէ օլ կէօլլէր իւզէրինտէ օլ միսիլլիւ գուլիպէլէր վար իտի։ Վան տէնիզինին սույու սօն էյլի սէնէ զարֆընտա օլ տէրէճէ արթտը քի Արճէշ գասապասընըն վէ սաիր ճիվար քէօյլէրին էհալիսի կէրի չէքիլմէյէ միճպուր օլտուլար, վէ րիվայէթէ նազարէն վագթիյլէ պու տէնիզին պիր ճիհէթինտէ քէմէրլի պիր քէօփրիւ պուլունուպ չիմտի սույուն ալթընտա գալմըշ տըր։

Քէզալիք քիւրէի արզըն տէրին եէրլէրտէ ինսան մամուլաթը օլան ալէթլէր եախօտ սիլահլար պուլունմուշլար տըր, վէ պունլարը էօրթմիւշ օլան Թօփրագ պինլէրճէ վէ օն պինլէրճէ սէնէլէր զարֆընտա Թօփլանմըշ օլտուղու զանն օլունմուշ տուր ։ Ֆագաթ պէօյլէ Թօփրագլարըն պիրիքմէսի միւտտէթի վէ սաիր Թէպէտտիւլաթը արզըն հագգընտա իլմի Թապագաթը արզ էրպապընտան էն պիլինէրի պիլէ եանըլմըշլար տըր։ Լայէլ Միսիսիփի նէհրինին աղզընը պիզզաթ Թէֆթիշ էտէրէք նէհրի մէզգիւրին աղզընտա եըղըլմըշ օլան գումուն եախօտ չամուրուն սուլարըն 100,000 սէնէ զարֆընտա կէթիրիլ եըղըլմըշ օլտուղլարընը զանն էթտի։ Լաքին սօնրա սաիր պիլմիշլէր տահա զիյատէ տիգգաթ իլէ Թէֆթիշ էթթիլէր , վէ սուլարըն չիմտի կէթիրիլ եըղըլտըղլարը գու- [illegible] սալ էտէրէք օլ գում եըղընթըլարընըն Թէշէքքիւլի իչին 4,400 սէնէ քեաֆի օլտուղունու կէօսթէրտիլէր։ Լայէլ Իսվէճ սէվահիլինտէ վուգու պուլմուշ օլան Թէպէտտիւլաթը արզիյէնին 220,000 սէնէտէ անճագ հուսուլէ կէլէպիլէճէյինի հիսապ էյլէտի, լաքին մուախխարէն իճրա օլունան Թէտգիգաթը ատիգա վէ սահիհէ իլէ Լայէլին մէզքիւր հիսապը օնտա պիր նիսպէթինէ գատար Թէնզիլ էթմիշ տիր։ Նիլ նէհրի աղըզընտաքի գումտա պիր չէօմլէք գապ պուլունուպ էրպապը իլմի Թապագաթը արզտան պազըլարը մէզքիւր չէօմլէյի Մովսէսին պէյանը իւզրէ Ադամըն խըլգաթը Թարիխինտէն տահա էսքի զանն էթտիլէր, լաքին սօնրա մէզքիւր չէօմլէյին Ռոմա խիւքիւմաթ օլտուղու զէմանը սաարընտան օլտուղու հէրկ օլունմազ տէլիլլէր իլէ կէօսթէրիլտի։

Քէզալիք, Իրմագլար աղզըլարընտա չամուր վէ գում պազըն չապուգ չապուգ վէ պազըն եավաշ եավաշ եըղըլըրլար, վէ էսքի վագըթլարտա գում եըղընթըլարընըն չիմտիքինտէն տահա չապուգ վէ տահա ազ միւտտէթտէ եըղըլտըգլարը իհթիմալտէն տիր։ Շունու տախի ունութմամալը իզ քի հարէքէթի արզ սէպէպինտէն պիրտէն պիրէ պէօյլէ պէօյլէ ինգիլապաթը արզիյէ վուգու պուլապիլիր ։ Տէյնա պիր Թագըմ մունհասիր միսալլար սըրատընտա չու միսալը տախի իրատ էտէր. «1819 սէնէսինտէ վուգու պուլան հարէքէթի արզ էսնասընտա Ինտըս նէհրի աղզը ճիվարընտա Թէրպիէն 2,000 միլ միւսաաթընտա պիր եէր պաթըպ կէօլէ Թահվիլ օլունտու, վէ Սինտրի նամ խիւքիւմաթ վէ քէօյ օլ գատար աշաղը էնտիլէր քի էվլէրին տամլարը սույուն սաթհընտա միւսավի օլտուլար ։»

Քէզալիք ինսանլարըն խիլթիմալ էթմիշ օլտուգլարը ալաթը միւթէնէվվիէ ինսանըն չօգ էսքիտէն պէրու մէվճուտ օլտուղունա տէլիլ տահա օլունմուշ տուր ։ Պու տէլիլէ նազարէն ինսանըն մէվճուտ պուլունտուղու զէմանը գատիմ իչ տաշ տաշ, եանի էսքի վէ եէնի Թաշ տարընտա, պագըր տարընտա վէ տէմիր տարընտա Թագսիմ օլունուր։ Իսվիչրա կէօլլէրինտէքի մէսքէնլէր ճիվարընտա պուլունան հէփ ալէթլէր Թաշտան տըրլար, վէ պազը քիմսէլէր պունտան օլ մէսքէնլէրին ղայէթ էսքի օլտուղլարընը խիւքիւմ էթմիշլէր տիր։ Լաքին մալում օլմալը տըր քի մէտէնիյէթ պիւթիւն տիւնեատա հէր եէրտէ պիր սիյագտա իլէրի կիթմէմիշ տիր։ Մըսըր տիյարը մէտէնիյէթին ալի տէրէճէսինտէ իքէն Էվրոփանըն գըսմը աղձմի վահշէթ հալինտէ իտի ։ Շիմալի վէ մէրքէզի Էվրոփատա պագըր տարը էսէրլէրի տարընտա էօյլէ էսէրլէր պուլունուրլար քի Մըսըր վէ Ֆինիքէ սանաիի տարը օլտուղլարը, վէ հալպուքի Դաւիթին եախօտ Եսայիին վագթընտան տահա էսքի վագըթտան օլմատըգլարը աշիքեար տըր ։ Թաշ տարը Դաւիթին եախօտ Եսայիին վագթընտան նէ գատար էսքի օլտուղու սարէթի սահիհէտէ Թային օլունամազ իսէ տէ , օլ տարը եիւզլէրճէ սէնէ էվվէլ տատ էթմէյէ հաճէթ եօգ տուր։ Էվրոփատան Մէմալիքի միւթթէհիտէի Ամէրիգայա հիճրէթ էթմէյէ եէնի պաշլատըղը վագըթլար, եանի պունտան Թագրիպէն 250 սէնէ էվվէլ, Ամէրիգա վահշիլէրի չագմագ Թաշընտան պալթա վէ օգ խաԹիմալ էտէրլէր իտի։

Խուլ, Երպապը իլմի Թապագաթը արզտան պազըլար տիւնեատա 20,000 եախօտ 100,000 սէնէտէն պէրու ինսան մէվճուտ օլտուղունու խուլիա էթտիքլէրինտէ Թէլաշա տուչար օլմամալը իզ ։ զիրա պու զանն ու էֆքեարը իլթիզամ էտէն զաթլար գատար պիլմ զաթլար մէզքիւր զանն ու էֆքեարա չէտիտէն մուգավէմէթ էտէյօրլար, վէ պիզ սապր իլէ եէնի վէ տահա սահիհ քէշֆիյաթ ու մալումաթա ինթիզար էթմէլի իզ ։ Ասրըմըզըն Թափունունտան էն մէշհուրլարըն պիրի օլան Քիթապը մուգատտէս հագգընտա հիւրմէթի մախսուսէսի օլմայան Քիւվիէ նամ Ֆրանսըզ ալիմ ինսանըն ղայէթ գատիմ վագըթտան պէրու տիւնեատա մէվճուտ օլմասընըն զանն ու էֆքեարընը ճէրհ էտէյօր։ Թափխունտան տիկէր պիրի , Մ. Կիւեօ, չէօյլէ տէր. «Տիւնեա իւզէրինտէ ինսանըն 7,000 եախօտ 8,000 սէնէտէն էվվէլ մէվճուտ օլտուղունու խալաթ էտէն տէլիլ եօգ տուր.» պազը պիլմիշլէր տախի ինսանըն խըլգաթը Թարիխինի Քիթապը մուգատտէսին պէյանընճա 7,000 սէնէ գատար հիսապ էտէրլէր ։ Երպապը իլմի Թապագաթը արզտան իքի մէշհուր զէվաթ, Տէյնա վէ Հիւ Միլլէր, «Իլմի Թապագաթը արզտան կէթիրիլէն տէլիլլէր» խըլգաթը ատէմ հագգընտա Քիթապը մուգատտէսին պէյան էթտիյի Թարիխի ճէրհ էթմէքտէն իսէ տահա զիյատէ Թաստիգ էթտիքլէրինի պէյան էտէրլէր ։

Իւլումը Թարիխիյէտէն կէթիրիլէն տէլիլլէրտէն սարֆը նազար էտէրէք, պինլէրճէ տարլարտան պէրու տիւնեատա ինսան մէվճուտ օլտուղունա ինանմագ կիւճ օլուր ։ Էյէր 100,000 սէնէտէն պէրու տիւնեատա ինսան պուլունմուշ, վէ 1,000 սէնէ զարֆընտա տիւնեա պու գատար իլէրի կիթմիշ իսէ , աճապա նէ տիր քի 5,000 սէնէտէն տահա էսքի վագըթլարա տաիր աթարը Թարիխիյէ եօգ տուր. օնտան էվվէլքի 95,000 սէնէտէ, եախօտ , էյէր Տարվինին տէտիյի կիպի ինսան 1,000,000 սէնէտէն պէրու տիւնեատա մէվճուտ իսէ, 995,000 սէնէ զարֆընտա ատէմլէր նէ եափտըլար ։

Պիր գաչ սէօզ տախի սէօյլէյէրէք պու պէնտի խիթամ վէրէլիմ։ Նույ վէ խանէսի խալգընտան մաատա պիւթիւն պէնի ատէմին ու Թուֆանը իլէ Թէլէֆ օլունտուղունու Քիթապը մուգատտէս աչըգ րէնտիր։ Պազը քիմսէլէր պէլքի Ադամտան էվվէլ պաշգա պիր նէվ պէշէր օլուպ ու Թուֆանը կիպի վէ եախօտ օնտան տահա պէօյիւք պիր աֆէթ իլէ Թէլէֆ օլունտուղունու տիւշիւնմիւշլէր։ Լաքին պիզ Ադամտան էվվէլ էօյլէ պիր նէվի պէշէր սահիպէն վար իտի տէյէմէյիզ, վէ պէօյլէ պիր չէյ փարզ ու գըյաս էթմէյէ հաճէթ եօգ տուր։ Քիթապը մուգատտէս եալընըզ Ադամտան սօնրա տիւնեատա եաշայան ինսանլարըն Ադամըն էվլատը օլտուղունու պէյան էտէր, վէ Քիթապը մուգատտէսին պու պէյանը իլմէն Թաստիգ վէ գապուլ օլունուր ։ Տարվինին Թէտգիգաթ ու քէշֆիյաթը ինսանըն սիսիլէլէրի իխթիլաֆընտան հուսուլէ կէլէն իթիրազաթա խիթամ վէրտիլէր։ Պէնի ատէմին քիւրէի արզըն հէր Թարաֆընտա տաղըլմասը վէ հէր իգլիմտէ եաշամադա միւնասիպ օլմասը հագգընտա Տէյնա տէր քի տիւնեանըն մուխթէլիֆ Թարաֆլարընտա այրը այրը ինսան եարաթմագ «ինսանըն քէնտի իչին եափտըղըն եափմագտան ղայրի պիր չէյ տէյիլ իտի։»

Քէզալիք չիմտի պէրհայաթ օլան ճիւմլէ ատէմլէր Նույըն նէսլինտէն օլտուգլարընը ինանըրըզ։ Վագա ու Թուֆանընըն ումումի պիր Թուֆան օլտուղունու , եանի սուլարըն պիւթիւն տիւնեայը էօրթմիւշ օլտուղունու չիմտիքի միւֆէսսիրլէրտէն աղ քիմսէլէր գապուլ էտէրլէր։ Ու Թուֆանը հիքեայէսինտէ իհթիմալ օլունմուշ օլան «պիւթիւն սէմա Թահթընտա» սէօզիւ կիպի Թապիրլէր օլ վագանըն հիքեայէսինի եազան զաթա մալում օլան եախօտ օլ վագըթ մէօքին պուլունան հէփ մէմլէքէթլէր մանասընտա տըրլար ։ «Պիւթիւն» քէլիմէսինին պու մանատա իհթիմալ օլունտուղու Ղուկ. Բ. պապընտա տախի կէօրիւլիւր . . « Օլ կիւնլէրտէ պիւթիւն տիւնեանըն Թահրիրի նուֆուսը իչին Գայսէր Ավգուսթօս Թարաֆընտան ֆէրմանըն սիւտուրը վագը օլտու ։» Նույուն կէմիսինին Թագրիպէն 7,000 նէվ գուշ, 2,000 նէվ չարփա վէ սաիրէ հավի օլմասըղընտա տախի տինիպլէրին իթիրազը եաստըղ տըր , զիրա կէմիյէ հէփ հայվանաթը տէյիլ, անճագ պիր տիյարտա մէվճուտ օլան հայվանաթտան պիրէր չիֆթ ալմագ քեաֆի իտի։ Պազըլար տախի տէմիշլէր տիր քի ու Թուֆանըտան էվվէլ պազը գապիլէլէր ուզագ եէրլէրէ կիթմիշ օլտուգլարընտան Թուֆան աֆէթինտէն ազատ գալմըշլար տըր, լաքին պու զանն ու էֆքեար ասըլ վէ էսասըզ տէյիլ իսէ պիլէ, իհթիմալտէն պայիտ տիր ։

ՄԱԼԹԱ

Պահրը սէֆիտտէ Սիճիլիա ատասը իլէ Աֆրիգա միւյանէսինտէ քիւչիւք ամմա էօԹէտէն պէրու մէշհուր պիր ատա վար տըր ։ Պու ատա Մալթա ատասը օլուպ զէմանը գատիմտէ էվվէլա Ֆինիգէլիլէր վէ պատէհու Գարթագինիլէր վէ սօնրա Ռոմալըլարըն զապթընտա իտի։ Մալթա Ռօմալըլարըն զապթընտա օլտուղու վագըթ ինճիլին չէճի միւպէշշիրի օլան Փավլօս , միլլէթինին պէհինէ օլան իթթիքեասընտան Թէպրիյէի զիմմէթ իչին Գայսէրիյէտէն Ռօմայա կիտէր իքէն րաքիպ օլտուղու կէմի չիտտէթլի պիր փուրթունայա ԹուԹուլուպ 40 կիւն գատար տէնիզ իւսԹիւնտէ չալգանտըգտան սօնրա փարչէլէնտի, վէ եօլճուլար ճէմիէսի մէզքիւր ատէ չըգըպ իւչ այ օրատա գալտըլար։ Օլ սըրատա Փավլօս պօշ տուրմայըպ պէշարէթի Թէպլիղ վէ միւճիզաթ իճրա էտէր իտի, վէ պու վէճհլէ ճէզիրէի մէզքիւրէ սէքէնէսինին հիւսնի Թէվէճճիւհլէրինի գազանտըլար ։

Ֆրանսանըն պէօյիւք ինգիլապընտան

սօնրա պիրինճի Նափօլէօն մէզքիւր ճէզիրէյի պիր միւտտէթ զապթ էթմիշ իսէ տէ, 1814 տէն սօնրա Մալթա Ինկլիզլէրին էլինտէ տիր։ Ինկլիզլէրին պուրատա պիր չօգ մուհիմմաթը հարպիյէլէրի վար տըր։ Պիւթիւն ատա գայալըգ տըր, վէ շէհրին եափըլէրի թաշտան ինշա օլունմուշ տըր։ Մալթատա Թիւրքլէրտէն մաատա սայիր հէր Եվրօփալը միլլէթտէն պուլունուր։ Մէզքիւր ճէզիրէնին միւնպիթ օլուպ վէ թիճարէթինին իլէրի օլտուղու վափօրումուզուն ալտըղը էշեա վէ մէքիւլաթտան անլաշըլըր տըր։ Մալթա թուլէն 70 վէ արզէն 10 միլ գատար օլուպ 100,000 գատար սէքէնէյի հավի վէ ատանըն հավասը սըճագ տըր։

Ֆուրթունա էսնասընտա Փավլօսուն տիւշտիւկիւ ատա պու ատա իտի, էվէթ, Ռօմայա կիտէր իքէն եօլ խուսուլ օլմասընտան, սօնկրա, Եվրօքլիտօն թէսմիյէ օլունան րիւզկեարտան, սախլէն, շիմտի պու ատանըն եէրլի էհալիսինին օրատա պիր քէօրփէզէ «Ակիզ Պօղոս քէօրփէզի» տէսմիյէսինտէն պէլլի տիր։ Տօսթլար Ամալ. ԻԷ. պապը տախի օգուսունլար։

Իշպու ճէզիրէնին գատիմ էհալիսի պարպար խալքլար իսէ տէ, շիմտիքի էհալիսի իշկիւզար վէ միւթէմէտտին տիրլէր։

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՕՏԵԱՆ

Կլասգօ, օգոստ. 2, 1880

ԱՏԷՄ ՕՂ

1.

Էյ չարգ կէնճլէրի, պիր տօսթ նասիհաթընը տինլէմէք իսթէրմիսինիզ։ Էյ միւլք ու միլլէթին իգպալ ու իսթիգպալընտա աէյէպ օլան կէնճլէր, էյ կէնճլիք սիննինէ մախսուս օլան չէշիթ արզուլարա միւպթէլա, վէ զապթը միւշքիւլ հավա ու հէվէսլէրէ հէտէֆ օլան թէճրիւպէսիզ, միւրվաղլը, նասիհաթա միւհթաճ վէ նասիհաթ տինլէմէզ, չաբուք ալտանան, չաբուք թաշըրըք օլունան սէվկիլի կէնճլէր սիզէ նէ՞ թարզ իլէ սէօյլէյիմ։ Սիզէ սէօյլէմէք իչին գօլայըմ պէնի թէշվիգ էտէր, լաքին տէնիզ տալղալարընտա սէօյլէմէ օլուրում խավֆիյլէ տիլիմ թութուլույօր։ Էյէր պէն սիզի հիքմէթ օլսա իտիմ, քի էօյլէ տէյիլ իմ, սապըրըզ օլան կէնճլէրին տուրուպ տա պէնի տինլէյէճէքլէրինի քիմ մէմուլ էտէր իտի։ Ֆագաթ պէօյլէ տէմէքլէ աճէպա եանըլմըշ մը իմ. աճէպա կէնճլէր քէնտի քէնտիլէրինի սաթ միւպալաղալը մը վէրմիշլէր տիր։ Խայըր, կէնճլէր խիթապլարտան տահա զիյատէ խաժիզ վէ արզու իլէ էօյրէնմէք իսթէրլէր. պու էմիւլտէն կէօքմէքլէ իւմիտլէ էյլէրիմ, սէվինճիմտէն կէօկսիւմ չարփմագ փարմագլարըմըն ուճլարընտա գատար թիթրիյօր կէօնլիւմ հարէքէթէ կէլիյօր, վէ պէն, էյ սէվկիլի տօսթլարըմ, սիզին պագըշլարընըզտա փարըլը օլմագ մէմուլ իլէ սիզէ խիթապ էտէն պիր Գօճ պէնլէր եաղմալար թէշվիգ օլունուր իմ։ Սէօյլէրիմ տիգգաթ էտէճէք կէնճլէր վար մըտըր էտէրիմ, էօյլէ իսէ պու ֆուրսաթտան իսթիֆատէ էտէյիմ։ Աւտօթէր վախթ սիզէ սէօյլէ ֆատէլի վէ մագպուլ շէյլէր եազապիլմէմէք իչին Ռապպը քէնտի պու հագիր գուլունա եարտըմ էթսին։

Նիչին սիզէ, «Ատէմ օղ» տէմէյէ մէճպուր օլույօրում։ Զիրա Ալլահ պիզի ատէմ օլմագ իչին եարաթտը։ Զաթէն ատէմ տէյիլ մի իզ, հայվան մը օլալըմ։ Էյ վահ քի իւք վալիտէյնիմիզ իլահլարա միւշապիհ օլմագ խաթէյէրէք Ալլահըն էմրինի նազ վէ վայիմալ էթտիքլէրի իչին ատէմլիք ֆազիլէթինի պիր չօգ ճիհէթլէ գայպ էթտիլէր։ Զայ օլանը պուլմագ վէ խարապ օլանը եէնիտէն ինշա էթմէք իչին սէմա վէ զէմին հարէքէթէ կէլտիլէր։ Խալասիյէթ աէհտի օլուպ Թանրը ու Թէմիզ կիւն տըր։ Օլ մուգատտէսինիզ կիւնտէն պէրու ատէմ քէմալաթ օլարագ տիւնեատա եալընըզ պիր տէֆա կէօրիւլմիւշ տիւր։ Էվէթ, սէն տէ ատէմ սին, լաքին քեամիլ ատէմ տէյիլ սին, վէ քէմալտէն չօգ ուզագ սըն։ Զըպլագ կէզէն վէ ինսան էթի եէյէն վահշի տախի ատէմ տիր, լաքին քեամիլ ատէմ օլմագ ֆազիլէթինտէն նէ՛ գատար ուզագ տըր, վէ օնա, «Ատէմ օղ» տէմէք նէ՛ գատար մինասիպ տիր։ Սէն տախի օլ վահշի եանընտա պիր մէլէք կիպի կէօրիւնսէն պիլէ, Ալլահըն ինսանը եարաթտըղը մագսատի պիլէ նազարէն քէմալիյէթտէն չօգ ուզագ սըն։ Պու էճիլտէն սանա, «Ատէմ օղ» տէտիյիմտէ, պու սէօզիւմիւ պիր հագարէթ սայմամալը սըն։

Ինսան խալգ օլունտուղու մագսատա վասըլ օլմագ իչին նէ՞ օլմալը տըր։ Պու մէսէլէ պէօյիւք պիր մէսէլէ տիր։ Պիր չօգ ալիմլէր քէնտի ֆիքիրլէրինին մահսուլու օլան թախմինլէ պու պապտէ ալէմի թէնվիր չալըշմըշլար տըր, լաքին ալիմլէր տախի պուչարը ֆէսատ օլան պէնի ատէմ նէսլինտէն օլտուգլարը իչին քէնտի նագըս վէ մէճհուլ էֆքեարլարը իլէ քէմալիյէթի նագշ ու թարիֆ էտէմէզլէր։ Պէն տախի հիքմէթի իլահիյէ նուրունու պանա թէլիմ էյլէմէտիքճէ պէօյլէ պիր էմրի ազիմ թէշէպպիւս էթմէյէ ճէսարէթ էտէմէմ։ Ատէմ նէ օլմագ կէրէք օլտուղունու պիզէ կէօսթէրմէյէ ինսանլարտան պիր քիմսէ մուգթէտիր տէյիլ իսէ տէ, Ալլահ պունու պիզէ պէյան ու իզհար էթմիշ տիր։

Քիթապը մուգատտէսէ մուհարրէր տիր քի ատէմ Ալլահըն սուրէթինտէ խալգ օլունտու։ Պուրատա սուրէթ քէլիմէսիյլէ էլպէթթէ Ալլահըն սուրէթի մանէվիյէսի անլաշըլըր տըր, զիրա Ալլահըն ճէսէտի, գանը վէ քէմիկի եօգ տուր քի ինսան ճիսմէն Ալլահա միւշապիհ օլապիլսին։ Թէզավիւք ախիքեար տըր քի ինսան հէր ճիհէթչէ կիւզէլ մախլուգ օլան Ալլահա քեամիլէն միւշապիհ օլամազ, պու ճիհէթլէ մահտուտ պիր մախլուգ կիպի մահտուտ օլան Խալիգին պագի էվսաֆը իլէ մութթասըֆ օլապիլիր, ինսան քէնտիսինտէ թէքեամիւլ Ալլահա միւշապիհ օլապիլիր։ Ինսանտա ռուհ վար տըր, լաքին ինսան քէնտինի պիր ռուհը մութլագ տէյիլ տիր, ինսանտա ֆիքիր տախի վար տըր, լաքին պու ֆիքիր զայիֆ մահտուտ տէյիլ տիր, ինսանտա մուհապպէթ օլապիլիր, լաքին պու մուհապպէթ ալիպ օլամազ։ Ինսան Ալլահա միւսավի օլամազ, լաքին քէնտի մահտուտ հալ ու տէրէճէսինէ միւնասիպ օլտուղու մէրթէպէ Ալլահա միւշապիհ օլապիլիր։ Ատէմ օլմագլըգ քէմալինին էն մուհիմմ մանասը իշթէ պու տուր. քեամիլ ատէմ նէ օլտուղունու անլամագ իչին էվվէլա Ալլահըն զաթ ու սըֆաթընը անլամագ լազըմ տըր։ Էյէր Խալիգ Թէալա քէնտի իզզէթ ու ճէլալինէ պիզի մախֆի գալմըշ օլսա իտի, օնու պիլմէք պիզիմ իչին գապիլ միւմքին օլուր իտի, լաքին էօյլէ տէյիլ տիր։ Ալլահըն լութֆ ու ինայէթինին քէսրէթի իշթէ պուրատա տըր։ Ալլահ պիզէ խիտաքեար օլմագ վէ քէմալիյէթ միսալընը պիզզաթ կէօսթէրմէք իչին ճէսէտլէ տիւնեայա կէլտի։ Ատէմ օլմագ նէ օլտուղունու Քրիստոս պազարագ անլայալըմ։ Ա՛հ, պու քէյֆիյէթ նէ՛ աճիպ պիր քէյֆիյէթ տիր։ Էյ սէվկիլի կէնճ տօսթլարըմ, Յիսուս Քրիստոսուն նասըլ պիր զաթ օլտուղունու սիզինլէ պէրապէր թէտգիգ էթմէք արզուսու զապթի մէսէրրէթլէ տօլտուրույօր։ Քրիստոսու հալը հազըրտա մէճհուլ օլտուղունու վէ հէր հարէքէթիմիզէ պիզիմլէ պէրապէր պուլունտուղունու սիզէ կէօսթէրմէք իսթէրիմ, թա քի Քրիստոսուն ֆազիլէթ վէ ուլուվիյէթի սանա զիյատէ կէօրիւնսին։ Էյ կէնճ տօսթում, քեամիլ ատէմ օլան Յիսուսու սէնին եանընտա տուրտուրմագլա ատէմ օլմագ նէ տէմէք օլտուղունու սանա կէօսթէրէյիմ։ Ա՛հ, պիլիրմիսին քի Քրիստոսուն ուլուվիյէթի կէրէք սէնի կէրէք պէնի ութանտըրըր, լաքին պիզի մաճզուպ էտէճէք. օնուն կիպի պիր ատէմ օլմատըղըմ իչին պէն տախի սէնինլէ պէրապէր ալչալըր փէրվան էտէճէյիմ, լաքին պու քէյֆիյէթ պիզիմ տախի պիր վէսիլէ լութֆ ու ինայէթ օլապիլիր։ Ռապպ պիզէ նուր վէ եարտըմ իհսան էյլէյէ սին։

ԻՍԼԱՀԱԹ

1880, յուլիս 13 տէ Այնթապտա Մէրքէզի Թիւրքիա գօլէճի խիթիհանընտա իրատ օլունան պիր նութգ տուր.

Իսլահաթ քէլիմէսի իհտաս օլունտուղու կիւնտէն պէրու վաթանըմըզտա չօգ սօն քէզ սէնէ զարֆընտա թէլաֆֆուզ օլունտուղունտան զիյատէ թէլաֆֆուզ օլունմամըշ տըր տէր իսէմ, պէլքի հագիգաթտան ուզագլա կիթմիշ օլմամ։ Ագալլի օթուզ սէնէտէն պէրի պու քէլիմէ մուտտէթի մէզքիւրէտէ կէրէք հիւքիւմէթի սէնիյէնին ուսուլը իտարէսինտէ վէ կէրէք էհալիմիզին տահա զիյատէ պէյթիյէ վէ պէյնէլմիլէլ խայրա տօղրու էնվաի թէրագգըյաթ վուգու պուլմուշ իսէ տէ, ումումա պիր խօշնուտլուգ հասըլը կէլմէտիքտէն մաատա հէր քէսին կէօզիւնտէ իսլահաթ իչին օլան արզու քէսափի չիտտէթ եէլէտի։ Տէվլէթիմիզ նէ էտէր իսէ, վէ էհալիմիզին ահվալընտա նէ թէպէտտիւլ վուգու կէլիրսէ, իսլահաթ հասըլ կէլմիշ օլուպ ումում խօշնուտ օլուր, եախօտ հէր քէսին վասըլ օլմագ իչին կէօզ տիքտիյի վէ նիհայէթինտէ վասըլ օլում տէյէրէք խօշնուտ օլաճաղը իսլահաթըն նէ իտիյի հագգընտա աճիզլէրի չօգ տէֆա միւթալեա էթմիշ օլարագ, չօգլար իսլահաթ քէլիմէսինի պիր չօգ պէօյլէ քէլիմէլէրի պիլա մանա իսթիմալ էթտիքլէրի միսիլլի պիլա մանա իսթիմալ էթմէքտէ, վէ ումումէն իսլահաթըն ճիվլէրինի քիւլլի, եախօտ սէմէրէլէրինի էսասը եէրինէ անլամագտա օլուգլարընը թէէսսիւֆլէ կէօրմիւշիմ։ Պու մէմլէքէթ Քրիսթիյանլարըն ազընտա իսլահաթ քէլիմէսի տէվլէթին ճիմիզ մէմուրիյէթլէրինէ Քրիսթիյանլարըն սայըսը նիսպէթէ Քրիսթիյան մէմուրին թային օլունմասընը իմա էտէր։ Պունլարըն գըյասընճա պու շէյ օլուր իսէ, մէմլէքէթիմիզտէ իսլահաթ վուգու կէլմիշ օլուր։ Լաքին չու սօն օն պէշ եիրմի սէնէ զարֆընտա տէվլէթին էն եանը մէմուրիյէթլէրինտէն էն ալի մէմուրիյէթլէրինէ վարընճայա գատար Քրիսթիյան մէմուրլարըն թային օլունտուգլարընը միւշահէտէ էթմիշ իսէ տէ, տէվլէթիմիզճէ վէ էհալիմիզճէ իսլահաթ էսէրի կէօրիւլմէյիփ ... Էյէր պու կիւն տէվլէթ մէմուրիյէթլէրինի նուֆուսլարը նիսպէթինէ կէօրէ Քրիսթիյան մէմուրին թային օլունսա պիլէ, միլլէթիմիզին (Իսլամ վէ Քրիսթիյան ումում էհալի տէմէք իսթէրիզ) հալի շիմտիքի կիպի գալաճագ իսլահաթ վուգու կէլէճէյինէ ինանանլարտան տէյիլիզ։

Իսլահաթ հագգընտա տիկէր պիր գըյաս Իսլամլարընքի տիր։ Պունլարըն էֆքեարընճա տէվլէթ մէմուրիյէթլէրինէ Քրիսթիյանլար քէօրէթլէ իսթիխտամ օլունմալարը վէ օնլարա իմթիյազլար վէրիլմէյէ պաշլանըլտըղընտան պէրու Քրիսթիյանլար եիւզ պուլտուլար, վէ օնլարըն իսէ շըգարմալարը Եվրօփանըն տէվլէթի ալիյէնին իշլէրինէ միւտախալէ էթմէսինէ եօլ աչըլտը։ Լաքին թարիխէ միւրաճաաթ էտէլիմ։ Սուլթան Սիւլէյմանը Գանունի էյյամը սալթանաթընտա Օսմանլը տէվլէթինին շիմտի իգպալը նօգթաի քեմալ իտի։ Սուլթանը միւշարիլէյհ վէֆաթ էթթիքտէ քէնտի ալլաֆընտա Վիէննա քէօրֆէզինտէն Իրան քէօրֆէզինէ գատար պիր մէմլէքէթ, էլլի պէշ միլյօն նուֆուս էհալի, հիսապա կէլմէզ սէրվէթ, գախիմ վէ գավի պիր հիւքիւմէթ վէ սալթանաթ թէրք էյլէտի։ Անտան սօնկրա միւրուր էտէն 200 սէնէ գատար միւտտէթտէ տէվլէթիմիզ գուտրէթ ու սէրվէթտէ թէտէննիյէ եիւզ թութտուղունտան Եունան իսթիգլալը, Մէմլէքէթէյն, Սըրպիա, Գարատաղ, Մըսըր վէ Թունուզուն խարիճի մուխթարիյէթ օլմագլըղը թօխումու էքիլմիշ վէ Սուլթան Մահմուտ խան հազրէթլէրինին էվվէլ սալթանաթլէրինտէ մէյվէ վէրմիշլէր տիր։ Սուլթան Մահմուտ խան հազրէթլէրինին էվվէլ սալթանաթլէրինտէն պու անէ գատար տէվլէթ վէ միլլէթիմիզ ահվալընտա միւշահէտէ օլունան թէտէննիյաթ տէվամ էտէ կէլմիշտէն, պունուն սէմէրէսի օլարագ պու կիւնքի կիւն Մէմլէքէթէյն, Սըրպիա վէ Գարատաղ քէսպի իսթիգլալ էթտիլէր. Պօսնա վէ Հէրսէք՝ Ավուսթրիա, Գըպրըս՝ Ինկլիզ զապթլարընա տիւշտիւլէր, Պուլկարիսթան խարիճի մուխթարիյէ, Շարգի Ռումէլի վէ Կիրիտ վիլայէթլէրի վիլայէթը միւմթազէ օլտուլար, Եանեա Եունանա թէրք օլունմագ իւզրէ տիր, Արնաւուտլուգ այագտա տըր, Էրմէնիսթան պունլարա պագարագ հարէքէթ էթմէքտէ տիր, Գարս վէ Ճիվարը էլտէն չըգմըշ տըր։ Շիմտի պիզ Միւսլիման պիրատէրլէրիմիզէ սուալ էտէրիզ. Քրիսթիյանլարըն տէվլէթ մէմուրիյէթլէրինէ իսթիխտամ օլունմաղա պաշլամասը վէ կէօյա եիւզ պուլմուշ օլմալարը պունտան օն պէշ եիրմի սէնէ էվվէլինի թէճավիւզ էթմէզ, վէ օնտան էվվէլլէրի տէվլէթ մէմուրիյէթլէրինին քեաֆֆէսի Միւսլիմինէ միւնհասըր օլտուղու մալում պիր քէյֆիյէթ իքէն, միւլք ու միլլէթիմիզին պաշընա կէլէն պու գատար խասարաթ, օղրատըղըմըզ ճէմի ֆէլաքէթ նէրէտէն կէլտի։ Պունլարը Քրիսթիյանլարըն եիւզ պուլմասընա վէ տէվլէթ մէմուրիյէթլէրինէ իսթիխտամ օլունմալարընա համլ էթմէք տօղրու օլմայըփ, Միւսլիման մէմուրինին ատէմի էհլիյէթ վէ լիյագաթլըտան նէշէթ էթմիշ օլտուղու պէտիհի տիր։ Եվրօփա գըթասը վուսաթտա տիւնեայը գափլամըշ օլան գուվվէթտէն չըգըփ նուրը մէտէնիյէթ վէ իլիմ ու ֆիւնուն իլէ թէրագգի էթմէքտէ օլտուղու սըրատա միւլքիմիզ վէ տէվլէթիմիզ մէմուրլարը էվվէլքի հալլէրինտէն շաշմամըշ օլտուգլարընտան պու կիւնքի ֆէլաքէթլէրիմիզ մէյտանա կէլմիշլէր տիր։

Իսլահաթ հագգընտա պաշգա պիր էֆքեար տէվլէթ մէմուրլարընըն խալքը հալլէրինի արզու օլունմասը տըր։ Պու խուսուստա Միւսլիման վէ Քրիսթիյան միւթթէֆիգ տիր։ Ումումէն էֆքեարընա նազարէն տէվլէթ մէմուրլարընըն պազը լիյագաթսըզլըգլարընտան մաատա էքսէրիսինին ատէմի լիյագաթ վէ իֆֆէթսիզլիյի, իրթիքեապ վէ սուիիսթիմալ ֆէլաքէթիմիզին պաշլըճա սէպէպի օլարագ էյէր մէմուրինիմիզին ահվալը իսլահ օլունուր իսէ, իսլահաթ հասըլ կէլիր։ Պու իսլահաթ էյէրչի արզուլանաճագ պիր քէյֆիյէթ իսէ տէ, իսլահաթը էսասիյէ տէյիլ տիր։ Պու կիւնքի կիւն տէվլէթ մէմուրլարըմըզը քեաֆֆէսի իսլահաթէն նիզամ էթմիշ մէլէքլէր միսիլլի օլսա, եինէ պունունլա իշ պիթմէզ։ Մալում տուր քի մէմուրլար պագի գալաճագ զաթլար օլմայըփ էլպէթթէ վէֆաթ էտէճէքլէր. օնլար վէֆաթ էթտիքտէ օնլարըն եէրինէ նէրէտէն ալընաճագ, էլպէթթէ միլլէթտէն ալընըր։ Միլլէթին հալի շիմտիքի կիպի օլտուգճա, պիրազ սօնրա եինէ հէր շէյ էվվէլքի հալինէ ալըշէճէյի մուգարրէր տըր։

Ախէր պիր էֆքեար մալիյէմիզին խալահը տիւշիւնիլիւր իտի։ Պու էֆքեար ալէլուսուլ վիւքէլա վէ մէմուրին տարաֆընտան միւնհասըր տըր։ Այ Սթէֆանօս մուահէտէսինտէն սօնրա վիւքէլամըզ թամ պիր սէնէ միւթէվալիյէն 20 միլյօն լիրա իսթիգրազ էթմէքլիք իչին իլէ մէշղուլ օլտուգլարընտան նազարէն, միւշարիլէյհիմին էֆքեարընճա 20 միլյօն իսթիգրազ էտիլիպ մալիյէնին թէրֆիհի միւմքին օլուր իսէ, իսլահաթ վուգուա կէլմիշ օլուր։ Լաքին մէզքիւր 20 միլյօն իսթիգրազըն ագտընտա ատէմի մուվաֆֆագիյէթ հէր նէ գատար միւքէլլէֆ իսէ, պիզ պունա մէմնուն օլտուգ։ Զիրա տէվլէթիմիզին պիւտճէսինտէ սէնէվի 5 եախօտ 6 միլյօն լիրա աչըգ օլտուղու մալում իքէն, մէզքիւր իսթիգրազ միւմքին օլսա իտի, միլլէթին մէնպայը սէրվէթի հալը հազըրընտա գալտըգճա մալիյէնին թէրֆիհի հալը անճագ ալօրթ պէշ սէնէ իչին օլուպ անտան սօնրա մալիյէնին տարըլը շիմտիքի կիպի օլտուղունտան մաատա, մէզքիւր 20 միլյօն լիրանըն ֆայիզի վէ ռէսմիլէրի թէավիյէսի պէլասը տախի պիր եիւք օլաճագ իտի։

Ախէր պիր գայիյէ տահա վար տըր քի վիլայէթտա պուլունմայըփ անճագ Իսթանպօլտա իսլահ էհալինին միւնհասըր տըր, վէ օնու պուրատա զիքր էթմէքլիյէ հաճէթ կէօրմէմ։

Կ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

(Տեվամ օլունաճագ)

ՓՕԼԻԹԻԳԱ ՀԱՎԱՏԻՍԻ

Ռումի սեպ. 9, վէ ալաֆր. սեպ. 21, 1880

ԷՐՄԷՆԻ ՄԷՍԷԼԷՍԻ

Էրմէնի մէսէլէսինէ տաիր Պապը ալի ճանիպինտէն յուլիս 5 թարիխլիյէ տուվէլի մուազզամա սուֆէրասընա վէրիլմիշ օլան նօթայա ճէվապէն սուֆէրանըն թագրիր էյլէմիշ օլտուգլարը միւշթէրէք նօթա պիր գաչ կիւն ագտէմ Ալմանիա սէֆարէթի պաշ թէրճիւմանը վասըթասիյլէ Պապը ալիյէ թեպլիղ օլունմուշ տուր։ Պու նօթատա Պապը ալինին իրատ էյլէտիյի տէլայիլ րէտտ ու ճէրհ, վէ Քրիսթիյանլարը Քիւրտլէրին վէ Չէրքէզլէրին զուլմ ու թէատտիխինտէն հիմայէ զըմնընտա Էրմէնիսթանտա իսլահաթ իճրասը թալէպ օլունմուշ տուր։ Իսլահաթըն սիւրէթի Անատօլու գըթասընա թամամի լիւզումինէ տաիր Պապը ալինին վուգու պուլան իֆատաթընտան պաշգա օլունարագ Բէրլին մուահէտէսինին 61րինճի պէնտի Էրմէնիլէրէ մինհասըր օլտուղունտան Անատօլուտա թամամի իսլահաթ ֆիքր ու նիյէթինէ պինաի մէզքիւրէին իճրասը նազարը իլէ պագըլամայաճագը պէյան օլունմուշ տուր։ Բէրլին մուահէտէսինին 61րինճի պէնտի աշքեարը Էրմէնիլէրի Քիւրտլէրին վէ Չէրքէզլէրին թէատտիխինտէն հիմայէյէ վէ Էրմէնիսթանըն սըրվէթ մէնպաարընը թէրագգի էթտիրմէյէ մախսուս իսլահաթ իճրասընա տաիր օլտուղունտան իսլահաթը մէզքիւրէ հուտուտէթի միւքյէ վէ տինիյէ վէ խարիճի մահալլէնին թէտվինի խասսալարը իւզէրինէ միւէսսէս օլմալը տըր։ Պապը ալի թարաֆընտան գայէմ ալընմըշ օլան իսլահաթ լայիհասը իսլահաթըն իճրասը իչին լազըմ օլան թէտապիր ու վէսայիթի հավի օլմատըղընտան Բէրլին մուահէտէսինին 61րինճի պէնտի աշքեարընա մուխալիֆ տէյիլ տիր։ Միւշթէրէք նօթա Ալյէտին փաշա թարաֆընտան միլյաթըն ուսուլը խարիճինէ տաիր գալէմէ ալընըպ տուվէլի մուազզամայա թեպլիղ օլունան լայիհա միւնտէրիճաթընը նօզթա պէ նօզթա ճէրհ էթմէքտէն սօնրա լայիհայի մէզքիւրէնին ումուրը մալիյէճէ տաիր միւքէմմէլ օլտուղունը մէյտանա գօյմուշ տուր։ Ֆիլ հագիգա Պապը ալի Բումէլի վիլայէթի շահանէսի թանզիմինէ մէմուր օլան մուխթէլիթ գօմիսիօն թարաֆընտան թանզիմ օլունան մալիյէ լայիհասընը գապուլ էթմիշ իսէ տէ, իսլահաթը մալիյէնին իճրասընը թէէմին իչին մէզքիւր գօմիսիօնուն պէյան էթմիշ օլտուղու թէտապիր ու վէսայիթի ֆիլիյէնին գապուլինի իհմալ էթմէքտէ տիր։ Պապը ալինին նօթասընտա Էրմէնիսթանտաքի Քրիսթիյանլարըն նուֆուսու 100 տէ 17 նիսպէթինտէ պուլունտուղունա տաիր օլան պէյանաթա կէլինճէ սուֆէրանըն միւշթէրէք նօթասընտա պու միգտարըն սըհհաթը գապուլ օլունմայարագ էնիտէն թահրիրի նուֆուս էթմէսի Պապը ալիյէ թավսիյէ, լաքին պու թահրիրի նուֆուս քէյֆիյէթի իսլահաթը մօթլուպէնին իճրասընը տախա զիյատէ թէէխիր էթմէյէ պիր պէհանէ իթթիխազ էտիլմէք լազըմ օլտուղու տախի իշար օլունմուշ տուր։

Խուլասաթի քէլամ, սուֆէրանըն նօթասընտա մէհաքիմին թանզիմի վէ էնի ժանտարմա թէշքիլի վէ մէմուրինի հիւքիւմէթին, խուսուսա վալիլէրին մէմուրիյէթլէրինտէ զիյատէ վագըթ պագըլարը թէէմին օլունմասը, վէ իսլահաթը մալիյէ վէ Էրմէնիլէրին Քիւրտ վէ Չէրքէզլէրին զուլմ ու իթիսաֆընտան հիմայէլէրի թալէպ օլունմուշ տուր։ Մէզքիւր իսլահաթըն Բէրլին մուահէտէսինին 61 ինճի պէնտի աշքեարընճա Էվրօփա տէվլէթլէրինին նազարէթի թահթընտա օլարագ իճրասը լազըմ կէլտիյի տախի պէյան օլունմուշ տուր։

ՏԱԽԻԼԻՅԷ

Հէյէթի ճէտիտէի վիւքէլա Գարատաղ մէսէլէսինի պիր հիւսնի նէթիճէյէ խալ իչին պիր սուրէթի թէսվիյէ պուլմագ իւզրէ կէչէն հաֆթա հէր կիւն վէ պազըն կէճէլէրի պիլէ ագտը մէճլիս էյլէմիշլէր տիր։ Պապը ալի Գարատաղ հուսուսը ճէտիտէսինին հէր պիր ճիհէթի թային օլունմադըճա Տուլչինյօյու Գարատաղլըլարա թէսլիմ էթմէյէ մէյյալ տէյիլ տիր տէնիլիյօր։ Կէչէն հաֆթա Իգչէտտին վափօրը հիւմայունու Վէլի Րիզա փաշայա խիթապէն էվամիրի ճէտիտէյի համիլ օլարագ Տուլչինյօյա միւթէվէճճիհէն պուրատան հարէքէթ էթմիշ տիր։ Տուլչինյօ ճիվարընտա Գարատաղլըլար իլէ Արնաուտլար մէյանընտա մուհարէպէ վուգու պուլմուշ օլտուղու մէրվի իսէ տէ, իշպու րիվայէթին սըհհաթը մալում տէյիլ տիր։ Րիվայէթ օլունտուղունա կէօրէ միւշթէրէք տօնանմայը թէշքիլ էտէճէք օլան սէֆայինի հարպիյէնին քումանտանլարը Րախուզայա վասըլ օլմուշ տուր։ Սէֆայինի մէզքիւրէնին պիր մահալլէ իճթիմայի էհէմմիյէթի ալէմի հավիզ պիր քէյֆիյէթ տիր։ Գարատաղ մէսէլէսի հալլ օլունմատըգճա մէզքիւր տօնանմանըն տաղըլմայաճաղը միւհաքքաք տէյիլ տիր, վէ պալգըլարըն էֆքեարընճա Սուլթան մէսէլէսինին հալլի իչին տախի պու տօնանմա իթթիխազ օլունաճագ տըր։ Տիւվէլի մուազզամա Պապը ալիյէ հէնուզ սադը ու թէհտիտ կէօսթէրմէյէրէք մէսայիլի մուալլագանըն սուլհէն թէսվիյէսինի արզու էյլէյօրլար։ Կէօրինիր քի մուհարէպէ զուհուր էտէրսէ, իթթիֆագը լազըմ կէլէն թէտապիր հագգընտա Ալմանիա իլէ Աւսթրիա մէյանընտա պիր իթթիֆագ հասըլ օլմուշ տուր։ Միւթթէֆիգանէ հարէքէթտէ պուլունտուղունու, փագաթ տէվլէթլէր մէյանընտա մէճպուր օլան իթթիֆագը խալէլ կէթիրիր թէտպիրտէ հէնուզ հարէքէթ էթմէյէճէքլէրինի թէսմիմ էտէրլէր։ Պու էճիլտէն կէօրինիր քի տէվլէթլէր ճիւմլէսինին իթթիֆագը օլմատըգճա պիր իշէ թէշէպպիւս էթմէյէճէքլէր։

— Կէչէն փէրշէնպէ կիւնիւ Ալմանիա սէֆարէթի պիրինճի թէրճիւմանը Պապը ալիյէ Գարատաղ մէսէլէսի հագգընտա տիկէր պիր միւշթէրէք նօթա թագտիմ էյլէմիշ տիր։ Տէվլէթլէր Տիւլչինյօ Արնաուտլարա գալմասընա րուս մուվաֆագաթ կէօսթէրմիշլէր իսէ տէ, Կրուսաընը Գարատաղա թէսլիմի լազըմ խալտըղընը պիլտիրմիշլէր տիր։ Մէզքիւր նօթա հէր նէ գատար իլթիմաս սուրէթինտէ տէյիլ իսէ տէ, ղայէթէ գաթի վէ վազըհ պիր սուրէթտէ եազըլմըշ տըր տէնիլիյօր։ Լօնտրատան քէշիտէ օլունան պիր թէլէկրաֆ մէալինճէ ինկիլթէրէ հիւքիւմէթի Րախուզատա պուլունան տօնանմայա վէրիլմիշ օլան թալիմաթ մուճիպինճէ սըճագլըգ թօփու թաշըմագ իչին րուխսաթ օլունմայա, փագաթ գարայա ասքէր չըգարմագ րուխսաթ եօգ տուր։

— Կէչէն հաֆթա Օսմանլը պանգասը խազինէի ճէլիլէյէ 50,000 լիրա իգրազ էյլէմիշ տիր, վէ Պապը ալի կէրէք մէզքիւր իգրազ վէ կէրէք պիր հիսապտան տօլայը պանգայա պօրճլու օլտուղու 53,000 լիրալըգ տիկէր պիր մէպլաղ իչին պանգայա վիլայէթ սանտըգլարը իւզէրինէ հավալէ սէնէտլէրի վէրմիշ տիր։

— Մալիյէ միւսթէշարը ճէնապը Մ. Վէթթէնպօրֆ Օսմանլը մէսքիւքեաթընըն իսլահը հագգընտա Զաթը հազրէթի փատիշահիյէ պիր լայիհա թագտիմ էյլէմիշ տիր։

— Շիմտի Էվրօփալըլարըն էլլէրինտէ պուլունան րուսումը սիթթէ խազինէսինէ աիտ քէյրէ վազ օլունան պիր միգտար մաճիպինէ սահիպլէրի կէճ կէլէն մէմուրլարը ճէզալի նագտիլէ թէսընտա մէճպուր էտիլիպ պու եւգտէն հասըլ օլաճագ մէպլաղ մաաշլարը աղ օլան մէմուրլարը թագսիմ օլունաճագ տըր։

— Հիսապ օլունտուղունա կէօրէ մուհաճիրէթի սապըգէսինտէն Անատօլույա թագրիպէն 300,000 մուհաճիր կէլմիշ տիր։ Մէզքիւր 300,000 մուհաճիրտէն թագրիպէն 60,000ի Բումէլի շարգիյէ վէ Պուլկարիսթանա աւտէթ էթմիշ 40,000 քատարը թէլէֆ օլմուշ տուր։

ՄՈՒԹԵՆԷՎՎԻԷ

Զաթը հազրէթի փատիշահի Անատօլու միւֆէթթիշի Սաթըմ փաշայա պիրինճի վէ Պէքիր փաշայա իքինճի րիւթպէտէն պիրէր գըթա մէճիտիյէ նիշանը իհսան պույուրմուշ տուր։ — Պիր գաչ կիւն ագտէմ Պրուսա հափիսխանէսինտէ պուլունան մահպուսլար հափիսխանէտէն ֆիրարէ չալըշմըշլար, վէ րիվայէթէ կէօրէ մահպուսլարտան օն պէշ նէֆէրինի զապթիյէլէր վուրուպ թէլէֆ էթմիշլէր, վէ պագիսի, եանի 60 նէֆէրի, ֆիրար էտիպ գուրթուլմուշլար տըր։ — Պիր Ֆրանսըզ ղազէթասընտա օգունտուղունա կէօրէ Պաղտատտա ասարը աթիգա թէհարրիյաթընա մէշղուլ օլան պիր ինկլիզ 70 օգգա աղըրլըղընտա ալթունտան մամուլ պիր սուրէթի մուճէսսէմէ քէշֆ էյլէմիշ տիր։ — Բուսիա հիւքիւմէթինին Բումէլի շարգիյի Պուլկարիսթանըլա պիրլէշտիրմէք իչին հէր պիր կէօնա մէսաիյի թէշվիգ էթմէքտէ վէ շիմտիլիք Շարգ մէսէլէսինի թէքրար մէյտանա չըգարմագ արզուսունտա պուլունմատըղը Պէրլինտէ նիմ րէսմի սուրէթտէ իլան օլունմուշ տուր։ — Թիֆլիստէն Գարս, Էրիվան վէ Ջուլֆայա գատար պիր տէմիր եօլու ինշասը իչին թէտարիքեաթը լազըմէ իճրա օլունմագտա օլտուղունու Թիֆլիստէն խապէր վէրիյօրլար։ — Բուսիա հիւքիւմէթի Սէվասթօփօլու պէօյիւք պիր լիման հալինէ վազ էթմէք վէ Պահրը սիյահտաքի սէֆայինի հարպիյէսինին միգտարընը արթըրմագ իչին թէքրար թէտապիրի լազըմէյի իթթիխազ էթմէքտէ պուլունմուշ տուր։ — Սեպ. 8ինճի չարշամպա կիւնիւ Ինկիլթէրէտէ պիր քէօմիւր մատէնինտէ կազ փաթլայարագ թագրիպէն 165 քիշի թէլէֆ օլմուշ տուր։ Հէր նէ գատար պէօյլէ գազալար վուգուընի մէնէ էթմէք իչին հէր ճիհէթլէ սայ օլունմագտա իսէ տէ, մատէնլէրտէ չօգ քէրրէ պու կիպի էսէֆլի գազալար վուգու պուլմագտա տըր։ Մատէնլէրտէ իշլէյէն հէր ատէմին պիր ալամէթ ֆէնէրի, եանի տըշարըյա աթէշ վէրմէյէճէք սուրէթտէ եափըլմըշ պիրէր ֆէնէրի վար իսէ տէ, կազ եավաշ եավաշ չօղալարագ փաթլամագտա տըր։ Պու կիպի գազալարտա պիր թագըմ ատէմ թէլէֆ վէ զէվճէլէրի տուլ վէ չօճուգլարը էօքսիւզ գալարագ զէվաթը խայրխահանըն խանէսինէ միւհթաճ օլուրլար։ Շիմտի մատէնլէրտէ չալըշանլար շիրքէթլէր թէշքիլ էտէրէք իշճիլէրտէն հէր պիրի գազազէտէլէրէ իանէ օլմագ իչին եւմիյէսինին պիր գըսմընը շիրքէթ սանտըղընա թէսլիմ էտէյօր։

ԽԱՐԻՃԻՅԷ

Եագընլարտա Բուսիա իմփէրաթօրու Փէթրօպուրկտան Լիվատիայա կիթտիյի վագըթ կէչէճէյի տէմիր եօլու խաթթը պօյունճա 40,000 քէօյլիւ վէ ասքէր պէքլէմիշլէր։ Իմփէրաթօր հազրէթլէրինին սիլահշօրլարը Միւսլիման Չէրքէզլէրտէն իպարէթ տիր։ Լօրիս Մէլիքօֆ իմփէրաթօր հազրէթլէրի մայիյէթինտէ օլուպ կէօրինտիյի հէր եէրտէ էհալի թարաֆընտան մէհապպէթի սամիմէ իլէ գապուլ օլունմուշ տուր։

— Վիէննատան քէշիտէ օլունան պիր թէլէկրաֆնամէյէ նազարան Իթալիա տէվլէթի Ալմանիա իլէ Աւսթրիա մէյանընտա ագտ օլունտուղու րիվայէթ օլունան իթթիֆագա տախիլ օլմագ իսթէյօր իմիշ։ Պազը Աւսթրիա ղազէթալարը մէզքիւր իւչ տէվլէթլէր մէյանընտա իթթիֆագ ագտը միւհթէմէլ խալիյէ զանն էյլէյօրլար։

— Աւսթրիա իմփէրաթօրու՝ վագթիյլէ Լէհիսթանըն պիր գըսմը օլուպ շիմտի Կալիչիա թէսմիյէ օլունան էյալէթի զիյարէթ էտէր հէր եէրտէ զատէկեան վէ քէօյլիւլէր թարաֆընտան ալգըշլարա մազհար օլմուշ տուր։ Կալիչիա էյալէթինին ճիհէթի ղարպիյէսի էհալիսի միլլէթճէ Լէհ վէ մէզհէպճէ Գաթօլիք տիրլէր, ճիհէթի շարգիյէսի էհալիսի իսէ միլլէթճէ Իսլավ վէ մէզհէպճէ Օրթօտօքս օլուպ Բուս լիսանընա չօգ միւշապէհէթի օլան պիր լիսան իլէ թէքէլլիւմ էտէրլէր։ Հէնուզ պիր գաչ սէնէ ագտէմ Կալիչիա Լէհլիլէրի պիր նէվ էսարէթտէ իտիլէր, վէ օրանըն արազիսի Լէհլի զատէկեան միւլքի իտի, վէ 1846տա օրատա պիր գարղաշալըգ զուհուր էթմիշլէր իտի։ Լաքին շիմտի քէօյլիւլէր արազի սահիպի օլմուշլար տըր, վէ քէնտի արազիլէրինէ մուսավի սուրէթտէ հուգուգը սիյասիյէ վէ մէտէնիյէյէ նայիլ տիրլէր։ Վէլ հասըլ, Լէհլի շիմտի Կալիչիատէն խօշնուտ տուր, վէ պու սայէտէն իմփէրաթօր հազրէթլէրինի ալգըշլար վէ մուհապպէթլէ գապուլ էթմիշ տիր։

— Ալմանիատա կիւզ մէվսիմինտէ իճրասը ատէթ օլունան ասքէրի թալիմլէրին պիր գըսմը Պէրլին ճիվարընտա սեպ. 10տա իճրա օլունմաղա պաշլամըշ տըր։ Իւչ մուխթէլիֆ վագըթլարտա Ֆրանսա օրտուսունու ֆէննի ասքէրիճէ թէնզիլ էթմիշ օլտուղունտան մէզքիւր օրտունուն թէնսիգաթընը վէ սուրէթի թալիմլէրինի էյիճէ կէօրմէք իչին հէր մէմլէքէթտէն զապիթլէր Պէրլինէ կէլմիշլէր տիր։ Շիմտիյէ գատար Ալմանիա օրտուսու եալընըզ էյի սիլահլար իլէ միւսէլլահ օլտուղու իչին գալիպ օլմուշ տուր տէնիլիր իտի։ Լաքին Ֆրանսա իլէ օլան սօն մուհարէպէտէն սօնրա անլաշըլտը քի Ալմանլար եալընըզ էյի սիլահլար իլէ միւսէլլահ օլտուգլարը իչին տէյիլ, անճագ էֆրատը ասքէրիյէնին մէշագգաթա թահամմիւլ վէ իթաաթ իլէ թէրպիյէլի օլտուգլարը իչին գալիպ օլմուշլար տըր։ Պու սէպէպլէ Իթալիա, Ֆրանսա, վէ սայիր տէվլէթլէր զապիթլէրինի Ալմանիա օրտուսունուն թալիմլէրինի թէտգիգ էթմէք իչին կէօնտէրմիշլէր, վէ պու զապիթլէր Ալմանիա իմփէրաթօրու թարաֆընտան գապուլ օլունմուշլար տըր։

ՍՕՆ ԽԱՊԷՐԼԷՐ

Ֆրանսատա պուհրան հէյէթլէրի պէյնինտէ վէրիլմիշ օլան գարարլարըն սուրէթի իճրասը հագգընտա վիւքէլա արասընտա իխթիլաֆ զուհուր էթմիշ, պունտան վէքիլ Մ. տը Ֆրէյսինէ իսթիֆա էթմիշ տիր։ Ճիւմհուրիյէթ րէիսի էնի պիր հէյէթի վիւքէլա թէշքիլինի Մ. Ժիւլ Ֆէրրիյէ իհալէ էթմիշ տիր։

— Ճանիպի Պապը ալիտէն տուվէլի մուազզամա նէզտինտէ պուլունան սուֆէրայի Օսմանիյէյէ ճիւմա կիւնիւ տէլշամը պիր միւզէքքէրէ ուսուլիյէ իրսալ էտիլմիշ տիր։ Պու միւզէքքէրէտէ Պապը ալի Նիւմայիշի պահրի մասարըֆընտան չէքիլմէսի պու նիւմայիշ իճրա օլունտուղու հալտէ ապէր նէթիճէլէր չըգաճաղընը վէ միւլահազայա Էվրօփա տէվլէթլէրինի տավէթ էթմիշ տիր։ Պապը ալինին մագսատը Գարատաղ մէսէլէսինի գան տէօքիւլմէքսիզին հալլ էթմէք օլուպ պու մագսատը տուվէլի մուազզամանըն միւշարէքէթի մէմնունիյէթլէ գարշըլանաճագ աքէ մօթէօլի կէօրիւրէճէք հիչ մանա վէրիլէմէյիճէյինի թախմին անլաթմըշ տըր։ Վէ հասըլը, պու միւզէքքէրէտէ տէվլէթլէր պու խուսուսուտա թարիգի մուվաֆագաթի ալթիւլլէ հէյիւզ? ինհիրաֆ էթմէքլէրի մէյտանա գօնուլմուշ տուր։ Պու միւզէքքէրէնին պիրէր սուրէթի պուրատաքի սուֆէրայա տախի վէրիլմիշ տիր։

— Պապը թէլէկրաֆլարը նազարէն միւշթէրէք տօնանմայը թէշքիլ էտէն սէֆինէլէր գօմանտանլարը պիր մէճլիս ագտ էտէրէք Տուլչինյօտա Պարպար մագամ գօնսօլօսլարը մէզքիւր շէհրէտէն շէքիլմէլէրինի վէ խանէլէրի խալքընը էճէլ էրլէրէ նագլ էթմէլէրինի էվվէլճէն խապէր էթմէյէ գարար վէրմիշլէր տիր։

ՄԱԼԻՅԷ ՎԷ ԹԻՃԱՐԻՅԷ

Սեպ. 8/20, 1880

Էսհամը ումումիյէ 10.17 | Բում.տէմ.եօլ սէհմ. 29.20

ԱԳՃԷ ՖԻԱԹԸ, լիրա Օսմ. 100 ղրշտան

Մէճիտիյէ	107.	Փուլ	90.22
Գաիմէ	1200	Նափօլէօն	87.35
Պագըր ագչէ	555	Գրիմից	51.15
Մէթալիք	213	Լիրա Ինկլ.	110.20
Պէշլիք	212	Մանէթ գաիմէ	8.75

Ամէրիգան միսիօնէրլէրի շիրքէթի թարաֆընտան
Միւհէլլիֆի դաղէթա Ճ. Բ. Կրին

ԻՍԹԱՆՊՕԼ
ՄԱԹԹԷՈՍ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագմագճըլար, Եակօբեան խան Նու. 12